

Vymyšlená šlechta aneb Sedmileté rytířství Jana B. Nebeského z Wojkowicz

Václav Elznic svou objevnou monografií Renobilitační procesy pražské¹⁾ zmapoval před dvaceti lety fenomén obnovování starého šlechtictví v Čechách v 19. století a s ním spojenou tzv. Schlechtovu aféru.

Renobilitace byla úředním uznáním zděděného šlechtictví, které z nějakého důvodu nebylo společensky zjevné. Důvod byl většinou spatřován v postupném zchudnutí šlechtického rodu a jeho „propadu“ mezi poddané a s tím spojeného „odložení“ či „zapomenutí“ šlechtictví.

Obnovení šlechtictví se stalo lákavou zkratkou neurozené středostavovské elity konce 19. století na cestě ke šlechtickému titulu. Ač šlechtický titul mohl vytvářet přímý materiální zisk (např. bezplatným studiem dětí ve šlechtických akademiích), touha po šlechtictví byla spíš motivována společenskou prestiží, která s ním byla spojena. Příslušníci společenských elit, jestliže se s nějakým šlechtickým titulem již nenarodili, byli schopni jej dosáhnout přímo panovnickým povýšením. Pro ty ostatní mohla být jednodušší cestou renobilitace. Ovšem jen za předpokladu, že rodné příjmení odpovídalo jménu nějakého existujícího šlechtického rodu. Obecněji lze říct, že rodící se vrstva středostavovských elit tak více či méně uměle „vytvářela tradici“, která jí palčivě chyběla.

Že se této příležitosti chopí také nejrůznější falzátoři, kteří na touze zadavatelů vy-
dělají, bylo víc než logické.



Jan Baptist²⁾ Nebeský se narodil v Brozánkách u Mělníka čp. 2 dne 28. února 1842 jako osmé z devíti dětí rolníka Antonína Nebeského (1810–1852) z Brozánek a Anny, rozené Brázdové (1812–1884) ze Střem. Po studiích na Akademickém gymnáziu v Praze

1) ELZNIC, Václav: Renobilitační procesy pražské, Zvláštní příloha Zpravodaje Klubu genealogů a heraldiků Ostrava, č. 6, Ostrava 1986. Ke Schlechtově aféře naposledy ZUPANIČ, Jan: Nová šlechta Rakouského císařství, Praha 2006, s. 320–366.

2) Českou variantu jména (Jan Křitel) užíval zřídka.



*Podepsaná fotografie Jana Bapt. rytíře Nebeského z Wojkowicz z konce 90. let 19. století.
Reprodukce z knihy jeho vzpomínek Z mého života, Nymburk 1912.*

a Vyším hospodářském ústavu v Libverdě nastoupil dráhu hospodářského úředníka na šlechtických velkostatkách, kterou ukončil r. 1873. Od té doby se věnoval podnikání, po počáteční spekulaci s pozemky v Nymburku se soustředil na obchod s uhlím. R. 1874 otevírá první český velkoobchod s hnědým uhlím – zásobuje železnici, továrny i domácnosti. Postupně rostoucí podnik byl zasažen na přelomu 19. a 20. století krizí, ale úspěšně ji překonal. Majetkový vzestup byl samozřejmě provázen též politickým a občanským

angažmá – zasedal v nymburském okresním zastupitelství, v nymburské městské a školní radě, r. 1890 za staročeskou stranu neúspěšně kandidoval do zemského sněmu. R. 1893 koupil tzv. deskový statek Dolní Bezděkov (dnes součást Bratronice) a v letech 1897–1901 pak zasedal v zemském sněmu v kurii nesvěřenských (nefideikomisních) velkostatků za stranu tzv. konzervativního velkostatku. Z manželství s Františkou Machalickou měl celkem sedm dětí³⁾.



Někdy v r. 1884 se Jan Nebeský začel do nedávno vydaných Bílkových Dějin konfiskací v Čechách po r. 1618⁴⁾. Je příznačné, že Nebeského renobilitační příběh začal díky knize, jejíž téma – „pobělohorská porážka“ – tak výrazně vytvářelo český národní mýtus 19. století... Dočetl se tam o existenci několika šlechtických rodin, které užívaly příjmení Nebeský. To vyvolalo, jak je to běžné i dnes, nápad, že možná pochází ze šlechtické rodiny; při líčení svého případu v r. 1902 dokonce uvádí, že pojal úmysl *»pátrati po původu rodu našeho, a to tím spíše, an mi bylo známo, že rod náš již po staletí na jednom a témž statku v Brozánkách sídlí a tradiciálně v rodině známo bylo, že náš rod původu šlechtického bytí měl«*⁵⁾. Obrátil se tedy na farní úřady v Brozánkách a v Hoříně a výsledkem byl rodokmen sedláků Nebeských, začínající rokem 1674, kdy Daniel Nebeský a jeho žena Kateřina nechávají ve Vliněvsi křtít svou dceru Dorotu. Daniel Nebeský († 1708) byl při tom Janovým praprapradědem⁶⁾.

Vzhledem k tomu, že další doklady chyběly, obrátil se na Antonína Petra Schlechtu ze Wschehrd, referenta pražského místodržitelství pro věci šlechtické, s prosbou *»aby byl při vyhledávání původu rodu našeho nápomocen«*. Schlechta jej po nějaké době informoval o existenci rodu Nebeských z Vojkovic, nicméně genealogické práce samé se ujal na Schlechtovo doporučení Jan Vašák. V hledání spojitosti mezi jistým Janem Nebeským z Vojkovic, který se v pramenech několikrát objevuje v 80. letech 16. století, a brozáneckými předky Jana Nebeského, úspěšný ovšem nebyl. Na otázku, zda Nebeský pochází ze starého šlechtického rodu odpověděl tehdy negativně také Vincenc Pinsker.

O něco později se o štěstí pokusil další z pražských „profesionálních genealogů“ – Josef Mejtský. V mělnickém městském archivu se mu podařilo najít několik listin, které krásně vyplňovaly dosavadní mezeru v rodokmenu. *»Když mi p. Mejtský listiny v archivu města Mělníka se nacházející v opisu předložil, dopsal jsem, jsa vždy ke všemu nedůvěřivý, p. inženýru Fedrovi, naznačiv mu knihu a značky s prosbou, aby on společně s panem tajem-*

3) NEBESKÝ, Jan Bapt.: Z mého života, Nymburk 1912; HISTORIE A SOUČASNOST PODNIKÁ-
NÍ na Nymbursku a Poděbradsku, Žehušice, 2001, s. 93–94. Za pomoc při získávání a interpretaci materiálů
k článku děkuji Nymburčanům Jiřímu Černému, Michalu Plavcovi a Jiřímu Šukovi.

4) BÍLEK, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618, Praha 1882.

5) NEBESKÝ Z WOJKOWICZ, Jan Bapt. ryt.: K affěře Schlechtově, Národní listy č. 336, 7. prosince 1902
– pokud není uvedeno jinak, pocházejí všechny naše citace z tohoto novinového článku.

6) Podle zjištění Jana Maška ovšem historie předků Jana B. Nebeského začala někdy r. 1588, kdy se syn Jakuba
Převozníka z Ouholic jménem Adam (praděd zmíněného Daniela) oženil s Lidmilou, dcerou Jiřího Nebeského
z Brozánků. Po ní pak převzal příjmení Nebeský, které rodině už zůstalo. Tento fakt mimořádně jednoznačně
vyvrací možnost původu z nějaké šlechtické rodiny, která by v 16. století užívala příjmení Nebeský. Viz schemat-
ický rodokmen v tomto článku.

nikem Zamastilem listiny mne Mejtským v opise doručené znovu prozkoumali a o jejich pravosti se přesvědčili. Na to obdržel jsem laskavostí p. Zamastila zprávu o pravosti zápisů i opisy těchto.« Jednalo se samozřejmě o padělky.

Při pozdějším soudním procesu Nebeský logicky vystupoval jako oběť, nelze však úplně vyloučit, že padělky inicioval i jinak než jen nepřímo (tedy financováním genealogického bádání s cílem dokázat své šlechtictví).

Důkazy potřebné pro obnovení šlechtického stavu tedy byly shromážděny a v lednu r. 1895 podal Nebeský svou první žádost.

Schlehta, který měl nyní šlechtickou agendu na starosti už přímo ve Vídni, však žádost odmítl. Vztahy mezi Schlechtou, Vašákem, Mejtským a dalšími později souzenými aktéry aféry byly nepochybně složité. Při čtení dobových vyjádření jsme často na pochybách, zda celý případ vnímat jako konflikt individuálních zájmů několika genealogických falzifikátorů, nebo jako tragické vyvrcholení jejich dlouhodobé spolupráce.

Schlehta žádost zamítl s tím, že nelze mít za prokazatelné, že by zmiňovaný Jan Nebeský z Vojkovic ze 16. století byl skutečně šlechticem. Přídomek „z Vojkovic“ se mu totiž jevil být spíš domicilem než predikátem.



Reálná existence šlechtické rodiny Nebeských z Vojkovic je opravdu vysoce nepravděpodobná. August Sedláček ve druhém dílu Českomoravské heraldiky⁷⁾ přímo napsal *»Rodina Nebeských z Vojkovic zdá se býti vymyšlena.«*. Pozoruhodný moment Nebeského renobilitace spočívá právě v tom, že bylo nutné vykonstruovat celou šlechtickou rodinu! K okrajově se objevující rodině Nosů z Vojkovic byla přimyšlena celá rodová linie. Příčinou právě tohoto – a ne jiného – spojení zřejmě byla náhodná časová shoda v přehledu Antona Schimona z r. 1859,⁸⁾ který uvádí jistého pražského měšťana Jana Nebeského, povýšeného do šlechtického stavu r. 1583. Stejně vrození má také nobilitace jiného pražského měšťana Václava Nose, jenž získal predikát „z Vojkovic“. Zřejmě z této shody se zrodil nápad vytvořit rodinu Nebeských z Vojkovic (vhod přišla také blízkost obcí Brozánky a Vojkovice), Schimonovy informace o těchto nobilitacích měšťanů z konce 16. století ovšem vůbec využity nebyly, protože záměrem falzifikátora bylo vytvoření „staré české rytířské rodiny“. Vlivem zkomoleného čtení pak byla k Nosům a Nebeským připojena ještě třetí linie – Sobolové z Vojkovic (podle Sedláčka vlastně Sokolové z Otovic se zcela jiným znakem než používali Nosové z Vojkovic!).



»Po zamítnutí mé žádosti zajel jsem během r. 1895 se svým synem Jaroslavem do Vídně, navštívil jsem p. Schlechtu v jeho kanceláři, prose ho o radu, co dále činiti mám. On mi řekl, že pakli znamenati má „z Wojkowicz“ praedikát šlechtického rodu, byl by musil tento rod míti v držení deskový statek a musil by se nalézti některý zápis, v němž titulován jest jako „slovutný neb urozený pán“.«

7) SEDLÁČEK, August: Českomoravská heraldika II, Praha 1925, s. 545.

8) SCHIMON, Anton: Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien, Böhm. Leipa 1859, s. 109 a 112.

Brzy se tedy – tentokrát už přímo v místodržitelském archivu – objevil doklad, v němž je Jan Nebeský z Vojkovic titulován jako „slovutný pán“. A netrvalo dlouho a Mejtský přímo v zemských deskách (!) našel zápis o přijetí Jana st. Nebeského z Vojkovic do rytířského stavu, hlásící se k r. 1543! *»Abych se dříve přesvědčil o pravosti této listiny, požádal jsem p. dra. rytíře Nejedlého, jako i p. rytíře Krále jako odborníky, aby se v zemských deskách o pravosti této listiny přesvědčili, a teprv když mně tyto pánové správnost listiny písemně potvrdili s podotknutím, že mohu listiny s prospěchem použítí, splnomocnil jsem pana dra. ryt. Nejedlého, aby listinu od Mejtského za umluvený honorář přijal. (...) Mimo to sám jsem došel do zemských desk, dal si onen zápis předložití a uznal jej s opisem úplně soublasný, nenalezl jsem – ovošem jako laik – ani dost nejmenšího podezření, ani opravy neb radírování na listině této.«*

Nebeský byl přesvědčen, že jeho první žádost zamítl Schlechta ve skutečnosti jen kvůli tomu, že *»není přízniv Mejtskému«*, takže najal dalšího z genealogických zlatokopů – byť z podvodu nikdy neusvědčeného – Vojtěcha Krále z Dobré Vody. Ten sestavil druhou Nebeského renobilitační žádost, která byla podána na ministerstvo vnitra v prosinci 1895⁹⁾.



Skoro rok se nedělo nic, až v listopadu 1896 se Nebeský dozvěděl, že *»p. Schlechta dělá stále obtíže a nové námitky«*. Vypravil se proto za samotným premiérem a ministrem vnitra Kazimírem hrabětem Badeni/m. Intervence byla úspěšná, protože přes opakované Schlechtovy námitky bylo Nebeskému vyhověno. Dnes samozřejmě netušíme, čím si Nebeský Badeniho získal, předpokládat nějaké úplatky by asi nebylo namístě. Nebeského líčení návštěvy u ministra vytváří obraz, v němž prostě Badeni/ho (a jeho sekčního šéfa Emila Lessa) přesvědčil, že Schlechta je proti němu zaujatý – vždyť Nebeský měl nepochybně k dispozici Schlechtův dopis, v němž ho poprvé informoval o rytířském rodu Nebeských z Vojkovic, takže jeho pozdější zpochybňování existence takové rodiny se muselo jevit jako podivné. Námitky stran věrohodnosti listin z 16. století zase mohly bez dalšího zkoumání sotva uspět proti úředním vidimátům. Zdá se, že Schlechta sice zpochybňoval pravost některých dokladů, ale nebyl ochoten hnát věc dál, protože hrozilo, že by byla odhalena renobilitační falza jeho samého.

»Dále sděleno mi, že mne viní Schlechta, že jsem jemu dopisem rytíře Vojt. Krále z Dobré Vody nabídl 2000 zl., aby mou žádost příznivě vyřídil!! Toto tvrzení a obvinění jsem zcela kategoricky a s rozhorlením jako nepravdivé odmítl a prosil jsem Jeho Excellenci, aby mne se Schlechtou konfrontoval, jelikož nemohu podobné nařknutí, které by mohlo mou spravedlivou věc do špatného světla uvést, si dáti líbiti a prosil jsem zároveň, aby mně ono psaní bylo Schlechtou předloženo. Pan sekční chéf ve své spravedlivé snaze uznal pravost mých vývodů a pravil, že sám tomu nevěří a věřiti nemůže a za pouhé nařknutí to považuje, jelikož přímému vyzvání jeho, aby Schlechta ono psaní rytíře Krále předložil, tento nevyhověl, odpověděv, že psaní již zničil.«

Na Badeniho zásah byl tedy Nebeskému a jeho manželským potomkům tzv. nejvyšším rozhodnutím ze 30. prosince 1896 potvrzen původ ze staročeského rytířského rodu Nebe-

9) Spis Nebeský z Vojkovic, Národní archiv v Praze, fond Ministerstvo vnitra Vídeň – Šlechtický archiv, kart. 37, inv. č. 2.

ských z Vojkovic s predikátem „von Wojkowicz“. Na této staročeské pravopisné variantě pak rodina důsledně trvala, ač mohla zvolit ještě archaičtější „Wogkowicz“.



Znak, který byl rodině potvrzen, zná v úplnosti z české heraldické literatury jediné Heraldika Vojtěcha Krále,¹⁰⁾ z níž jej – v souvislosti s rodem Nosů z Vojkovic – přejímá i Sedláčková Českomoravská heraldika II.¹¹⁾ Sledujeme-li z dnešního pohledu celý renobilitační proces také jako vytvoření zcela nové staročeské šlechtické rodiny, neměli bychom pominout vytvoření jejího znaku. Za základ byl zřejmě použit znak se třemi pokosnými břevny z pečeti Jana Nose z Vojkovic z r. 1579, kterou našel Martin Kolář v archivu Muzea království českého (bližší označení Sedláček neuvádí). Autor znaku Nebeských, jímž mohl, ale také nemusel být Vojtěch Král, tuto heraldickou figuru zajímavě umístil do spodní části pokosem děleného štítu a vytvořil tak nepochybně nápaditý znak, který má v české heraldice vzdálenou analogii snad jen ve znaku zvaném poloutrojříčí (Černínové z Chudenic, Švihovští z Rýzemberka). Znak byl potom přisouzen Nosům, Sobolům i Nebeským z Vojkovic.

Majestát Františka Josefa I. z 9. března 1897 popsal znak jako pokosem dělený, nahoře modrý, dole zlaté a červeně čtyřikrát (pokosem) dělený štít, na štítě kolčí helm¹²⁾ (natočený k pozorovateli) s modro-zlato-červenou točenicí, vpravo s modro-zlatými a vlevo s červeno-zlatými příkrývadly. Jako klenot otevřená orlí křídla s heraldickou figurou ze štítu¹³⁾.



Nastalo několikaleté období, v němž si Jan Bapt. rytíř Nebeský z Wojkowicz mohl užívat svého šlechtického titulu. Shodou okolností byl počátek tohoto období poznamenán Nebeského ekonomickými problémy – *»Jsa v r. 1896 ve Vídni u audience u Jeho Veličenstva, abych se za vyznamenání a povýšení do stavu rytířského s predikátem z Wojkowicz poděkoval, při kterém mne J. V. „Svým sousem“ nazval, když na dotaz o mém majetku jsem sdělil, že mám deskový statek u Unhoště – obdržel jsem telegram, že ohroženo mé celé jmění následkem ručení za firmu ústeckou!«*¹⁴⁾

Nebeský užil svůj znak při dodatečné výzdobě své vily v Nymburce na Palackého třídě čp. 574 (dnes Základní umělecká škola) a samozřejmě na dopisních papírech a řadě dalších písemností. V oblasti psaných textů bylo výsledkem Nebeského snahy popularizovat své

10) KRÁL Z DOBRÉ VODY, Vojtěch: Heraldika, Praha 1900, s. 301.

11) SEDLÁČEK (1925), s. 265 a 545.

12) Archaický kolčí helm s točenicí byl Nebeským udělen na vlastní žádost – jako výraz starobylosti rodiny, viz ŽUPANIČ 2006, s. 221.

13) *»Ein schrägrechts getheilter, oben blauer unten von Gold und roth viermal gestreifter Schild. Auf dem Haupttrande des schildes ruht ein in's Visier gestellter Steckhelm, welchen rechts blaue, links rothe insgesamt mit Gold unterlegte Decken umgeben und dem ein von Blau, Gold und Roth gewundener Bund umfliegt. Der Helmbund trägt einen offenen divergirend schrägetheilten, oben blauen, unten von Gold und Roth viermal im niederwärts schräg gestreiften Adlerflug.«* Citováno podle MEJTSKÝ (1901), s. 96.

14) NEBESKÝ (1912), s. 92–93.



Znak rytířů Nebeských z Vojkovic použitý na protititulu knihy Josefa Mejstského Příspěvky k dějinám šlechty v Čechách s přípojením rodopisu rytířů Nebeských z Vojkovic, Praha 1901. Autorem výtvarné podoby je Friedrich Junginger. Zvláštní je, že zlaté části znaku jsou provedeny černou barvou (se zlatou kresbou).

šlechtictví (a přirozeně také jistého zájmu čtenářské veřejnosti) několik novinových článků, za všechny citujme text Staročeský rod Nebeských rytířů z Vojkovic nově uznán: *»Nejvyšším rozhodnutím ze dne 30. pros. 1896 propůjčen poznovu panu Janu B. Nebeskému, majiteli velkostatku Bezděkova a velkoobchodníku v Nymburce (nar. r. 1842) starý šlechtický stav Nebeských rytířů z Vojkovic. Rytířský tento rod sahá hluboko zpět do minulosti české, i může ve příčině té měřiti se s mnohým nyní slynoucím rodem šlechtickým, který v příznivějších vyvíjeje se poměrech zachoval kontinuitu svou. Nejstarším zaručeně prokázaným praotcem*

staročeského tohoto rodu, jehož předkové však dříve již erbem byli nadáni a predikát „z Wogkowicz“ přijali, jest Jan starší Nebeský z Vojkovic, jenž r. 1544 to pondělí po sv. Filipu a Jakubu na sněmě držném na bradě pražském rytířstvem českým do stavu rytířského byl přijat, o čemž také zápis v deskách zemských se stal. Syn tohoto Jan připomíná se r. 1584 jakožto plnomocník urozeného pána Viléma z Rožmberka, nejvyššího pukrabí pražského. Vnuak tohoto Jiří jest první, jenž určitě objevuje se majetníkem gruntu v Brozánkách pod Mělníkem, kdež rod Nebeských podnes stlí. Otcem nyní nově nobilisovaného pana J. B. Nebeského byl Antonín (nar. r. 1812), ježž přežili kromě jmenovaného Jana ještě 4 jiní synové: Josef (nar. r. 1834), správce zemských pokladen suver. knížectví Liechtensteinského ve Vaduzu; Václav (nar. r. 1835), statkář v Brozánkách; Antonín (nar. r. 1837), hosp. správce kn. Jiřího z Lobkovic v Trebošnicích a Karol (nar. r. 1840), statkář v Radouni u Mělníka.«¹⁵⁾

V podobném duchu pojednalo o Nebeských heslo v Ottově slovníku naučném.¹⁶⁾ Dále byl otištěn rozsáhlejší text Rod rytířů Nebeských z Vojkovic¹⁷⁾ a především vyšla kniha Josefa Mejtského Příspěvky k dějinám šlechty v Čechách s připojením rodopisu rytířů Nebeských z Vojkovic¹⁸⁾. Jedná se o poměrně zajímavou Mejtského studii, jíž Nebeského (předpokládaná) finanční účast dala výpravnou grafickou podobu. Zároveň jde o textový „pomník“ Nebeského šlechtictví. Kniha je mu (a jeho synovi Jaroslavovi) věnována, protititul je opatřen znakem Nebeských z Vojkovic z dílny Friedricha Jungingera, závěrečná část knihy pak přináší Rodopis, Listář a Rodokmen rodu Nebeských z Vojkovic. Listář obsahuje přirozeně také Mejtského padělky.

Další motivací k tomuto knižnímu projektu mohla být snaha vyvrátit vznášené námitky o reálnosti Nebeského původu ze staré rytířské rodiny – v průběhu Schlechtovy aféry to aspoň Nebeský uvedl: *»A poněvadž pan Schlechta tak nedůstojným způsobem mé průkazy podezřívá, ano i z úplatků mne vinil, ač jiné, snad méně správně prokázané šlechtictví k nejvyššímu schválení předkládal, přijal jsem milerád návrh p. Mejtského, aby ke svému spisu „Příspěvky k dějinám šlechty v Čechách“ i monografii našeho starého rodu, dle mého vnitřního přesvědčení bezvadně v původu svém prokázaného, uveřejnil, tak aby každému byla možnost dána ten neb onen zápis veřejně kritisovati. Musím s úplným uspokojením konstatovati, že ani jediný hlas, ba ani hlas páně Schlechtův za skorem dva roky se proti dost malé nesprávnosti v celé monografii našeho rodu neozval vzdor tomu, že spis s přiloženou monografií i mnohým a na slovo vzatým a věhlasným odborníkům v heraldice a genealogii předložen.«*



15) STAROČESKÝ ROD Nebeských rytířů z Vojkovic, in Hlasy z východních Čech 1897, č. 6.

16) Nepodepsané heslo NEBESKÝ RYT. Z WOJKOWICZ, in Ottův slovník naučný XVII, Praha 1901, s. 19.

17) Nepodepsaný text ROD RYTÍŘŮ Nebeských z Vojkovic, in Věstník – Rozhledy historické, topografické, statistické, národopisné, školské po okresním hejtmanství Poděbradském 1898, č. 1 a 2, s. 1–2 a 17–19.

18) MEJTSKÝ, Josef: Příspěvky k dějinám šlechty v Čechách s připojením rodopisu rytířů Nebeských z Vojkovic, Praha 1901. Mejtského Příspěvky bývají někdy obsahově poněkud přečtenovány (s ohledem na tuto domnělou kvalitu pak bývá dokonce zpochybňováno jeho autorství, domnívám se že bezdůvodně). Je ovšem zajímavé je číst jako součást Schlechtovy aféry – Mejtský zde se Schlechtou několikrát skrytě polemizuje. Odmítá např. jeho tvrzení, že podmínkou šlechtictví bylo držení deskového statku, že tzv. erbovníci nebyli považováni za šlechtice atd.



*Znak rytířů Nebeských z Vojkovic na vile na Palackého třídě čp. 574 v Nymburce (dnes Základní umělecká škola).
Oproti podobě znaku z majestátu z r. 1897 je hlavní odlišností použití turnajského helmu s korunou a dělení štítu,
které jde pošikem (nikoli pokosem)! Autorem fotografie je Jirí Suk.*

Ke konci roku 1901 vypukla Schlechtova aféra. Vzájemná animozita mezi Schlechtou a dalšími „profesionálními genealogy“ přešla z podoby neveřejných udání a osočování do veřejného konfliktu. Schlechta byl nucen obhajovat korektnost dokladů svého vlastního urozeného původu a při té příležitosti se „provalil“ celý fenomén falešných renobilitací, v němž figurovalo několik desítek obnovení šlechtictví na základě zfalšovaných dokladů.

10. října 1901 sepsal Schlechta svůj pamflet *Mein Promemoria*, adresovaný pražskému arcibiskupovi Lvu Skrbenskému z Hříště a následně vydaný tiskem¹⁹⁾. Nebeského případ figuroval v textu jen okrajově a v publikované podobě Schlechta označil Nebeského jen značkou »N.N.«, ale adresát tohoto útoku byl přesto zcela zřejmý – »že muž, kterému takovým způsobem bylo staré české šlechtictví uděleno, jest ještě k poslednímu konci i poslancem za velkostatky k sněmu!« (vytečkováno bylo slovo »zemskému«). Nebeský, pokud víme, veřejně nereagoval.

24. listopadu 1902 byl Schlechta senátem zemského soudu odsouzen k pěti měsícům vězení za padělky v osobním renobilitačním procesu. O jeho závěrečné řeči obšírné referovaly Národní listy z 27. listopadu 1902 (a nejen ony) – opět obsahovala výpad proti Nebeského šlechtictví. Na to už Nebeský zareagoval v českých Národních listech a německy psaných novinách *Politik* 7. prosince 1902²⁰⁾ obšírným vyličením svého pohledu na vlastní renobilitační proces a zlovolnou Schlechtovu úlohu v něm.

Celá komplikovaná aféra v té době již vrcholila, vždyť padělatel nejdůležitějších dokumentů Nebeského renobilitace – Josef Mejtský – byl zatčen už 1. března 1902 (zanedlouho byl propuštěn, aby byl 4. listopadu zatčen podruhé) a ještě o měsíc dřív u něj byla provedena domovní prohlídka. 26. února 1903 byl odsouzen na tři roky těžkého žaláře zejména za podvody, jichž se dopustil paděláním takřka padesáti veřejných listin, z nich šest bylo použito při renobilitaci Jana B. Nebeského.

Nebeský ovšem dál trval na svém původu ze starého rytířského rodu a odmítal „odložit své šlechtictví“ („Adelsniederlegung“), až bylo nejvyšším rozhodnutím ze 17. ledna (písemně vydáno 25. ledna) 1904 zrušeno.

Tím byly definitivně ukončeny i další žádosti Nebeského příbuzných o renobilitaci, jež byly podány v předchozích letech – 22. července 1897 požádali o renobilitaci Janovi starší bratři Josef, Václav, Antonín a Karel; 13. srpna 1897 také syn Janova bratrance Eduard (*1864) a 4. listopadu 1901 Janův synovec a zároveň manžel jeho dcery (!) Václav Karel (*1868). Přestože jejich šlechtictví bylo díky příbuzenskému poměru s Janem B. Nebeským zjevné, žádali i oni o jmenovitou renobilitaci. Z právního hlediska to bylo nadbytečné, což prozrazuje jistou nedůvěru, s níž oni sami a jejich okolí přijímali své „staré šlechtictví“.

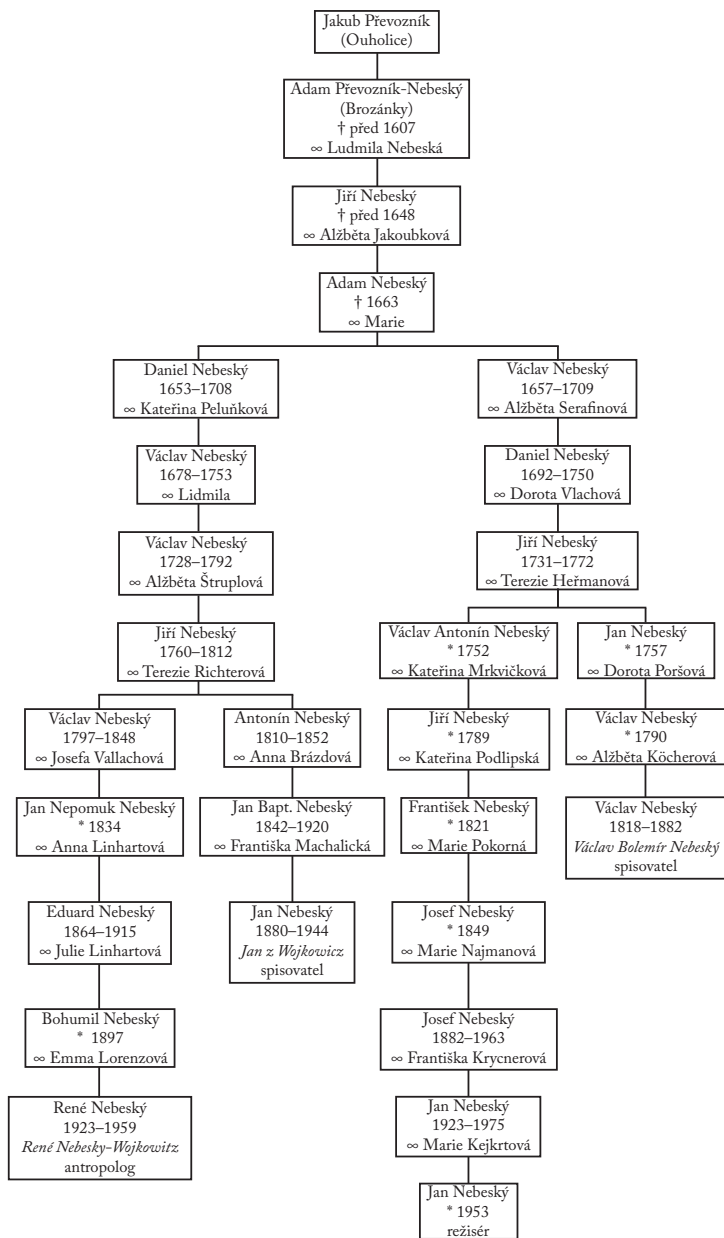


Nicméně Jan Nebeský se nehodlal vzdát. Po oficiální linii usiloval o nové udělení šlechtictví s predikátem „z Wojkowicz“. Máme doloženy dvě takové žádosti. První podal hned 22. března 1904, druhou pak až 14. ledna 1918. Brzký konec monarchie a následné zrušení šlechtických titulů pak už toto počínání ukončilo a Jan B. Nebeský 3. srpna 1920 umírá ve své nymburské vile čp. 449.

Podobných případů nového udělení šlechtictví, které bylo předtím získáno pomocí falešných dokladů (samozřejmě se předpokládalo, že se falšování dělo bez vědomí renobi-

19) Otištěno v knize ŠLECHTA ZE VŠEHRD, Antonín: Můj čestný boj – Příspěvek k nejnovější aféře šlechtické, Jičín 1902, s. 21–29, o Nebeském na s. 24.

20) NEBESKÝ Z WOJKOWICZ (1902); NEBESKÝ VON WOJKOWICZ, Johann Bapt. Ritter: Zur Affaire Schlechta, in *Politik* č. 336, 7. Dezember 1902, s. 13–14.



Schematický rodokmen, ukazující genealogickou spojitost několika slavnějších nositelů příjmení Nebeský. Za informace o prvních generacích děkují Janu Maškovi.

litovaného), existovalo více – např. v případě JUDr. Otty Metalla z Frivaldu, který byl Nebeského kolegou na zemském sněmu v kurii nesvěřenských velkostatků²¹). Nicméně Nebeský neuspěl, přestože jeho společenské postavení bylo stále velmi solidní, dokonce byl 4. června 1909 jmenován císařským radou, 16. února 1912 mu pak byl udělen kom-turský stupeň papežského rytířského řadu Božího Hrobu. Z dnešního pohledu se zdá, že nebyť renobilitační aféry, mohl se Nebeský snadno dočkat šlechtictví uděleného císařem za zásluhy.

To, co mu později možná přitížilo, byla neochota smířit se se zrušením titulu, kterou ministerstvo vnitřa zaznamenalo hned několikrát. Např. v katalogu řádu německých rytířů (Rangliste des Deutschen Ritterordens) na rok 1906 se objevují Johann Baptist Ritter Nebesky von Wojkowicz a jeho syn Jaroslav. Stejně tak ve schematismu velkostatků (Ig. Tittel, Schematismus des Grossgrundbesitzes und grösser Rustikalgüter) z téhož roku. Syn Jaroslav jako císařský a královský řádný vojenský zásobovatel 7. března 1918 opět nezákonně používá rytířský titul.

Originálně vyřešil „rodinné trauma“ Janův stejnojmenný syn (1880–1944), když už před zrušením šlechtictví začal používat „pseudonym“ Jan z Wojkowicz, pod nímž je znám znalcům české symbolistické vlny. Také jemu ovšem zrušení rytířského titulu nebránilo uvádět, že je *»plným jménem Jan Nebeský rytíř z Wojkowicz«* (např. v doslovu ke sbírce básní Tmy a světla, vydané na sklonku monarchie v r. 1918²²). Šlechtický titul se navíc skvěle hodil k ideologii symbolistické školy.

Ještě vzdálenější ozvuk celé kauzy Nebeských z Wojkovic nacházíme u světově proslulého antropologa, který se narodil r. 1923 ve Velkých Hošticích na Opavsku jako syn Bohumila (*1897) a vnuk zmíněného Eduarda (*1864) Nebeských. Identifikoval se s německou národností a žil ve Vídni, kde publikoval své etnologické práce o tibetském lidovém náboženství pod jménem René von Nebesky-Wojkowicz (zemřel 1959 ve Vídni).



Nebeského renobilitační případ je svým způsobem výjimečný. Zaprvé proto, že pro potřeby renobilitace byla vymyšlena celá šlechtická rodina. Zadruhé tím, že žadatelem byla osobnost překračující průměr „vyšší střední třídy“, která o renobilitace žádala nejčastěji. Zatřetí vervou, s níž si žadatel a jeho rodina své šlechtictví užívali. Výsledkem byla poměrně výrazná „paměťová stopa“, tedy řada textů, jež o úspěšné renobilitaci referovaly. Velké mediální pozornosti se dočkala i Schlechtova aféra a soudní procesy s ní spojené, nicméně následek – zrušení šlechtického titulu – zdaleka nebyl tak medializován. Dojem existence svého šlechtictví Nebeský dále prohluboval, když např. ve svých pamětech z r. 1912 uvedl – v již citovaném úryvku –, že byl císařem povýšen do rytířského stavu. Ani slovo o pozdějším zrušení tohoto šlechtictví, ani slovo o nějaké renobilitaci.

21) Těmto případům nového udělení zrušeného šlechtictví se věnoval ŽUPANIČ, Jan: Renobilitace a problém šlechtictví na konci rakousko-uherské monarchie, in *Heraldika a genealogie* 2005, s. 168–203, znovu ŽUPANIČ (2006), s. 347–366.

22) WOJKOWICZ, Jan z: *Tmy a světla*, Praha 1918, s. [89].

Shodou časových okolností se informace o staročeské šlechtické rodině Nebeských z Vojkovic dostaly i do několika renomovaných genealogických kompendií ze začátku 20. století – Ottova slovníku naučného, Zíbrtovy Bibliografie²³⁾ Královny Heraldiky i jeho bibliografického přehledu²⁴⁾. Tak se vytvořila a přetrvává situace, kdy stále žije „mýtus“ o rytířském rodu Nebeských z Vojkovic, který žil po staletí na Mělnicku a r. 1896 se dočkal obnovení svého šlechtictví – viz např. Bohumír Lifka v článku Znaký českých spisovatelů²⁵⁾, z poslední doby heslo ve slovníku Čeští a slovenští orientalisté²⁶⁾, Modrá krev Petra Maška²⁷⁾ či novinový článek Jiřího Šuka²⁸⁾. Také základní přehled rakouských nobilitací²⁹⁾ Nebeského renobilitaci uvádí, o jejím zrušení se nezmiňuje.

23) ZÍBRT, Čeněk: Bibliografie české historie I, Praha 1900, s. 272 a 468.

24) KRÁL VON DOBRÁ VODA, Adalbert Ritter: Der Adel in Böhmen, Mähren und Schlesien, Prag 1904, s. 171.

25) LIFKA, Bohumír: Znaký českých spisovatelů, in Erbovní knížka na rok 1939, Praha 1939, s. 50–52.

26) jk [Josef Kolmaš]: NEBESKÝ-WOJKOWITZ, René Mario von (de), in Kdo byl kdo – Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté, Praha 1999, s. 345–346.

27) MAŠEK, Petr: Modrá krev, 3. vydání, Praha 2003, s. 213.

28) ŠUK, Jiří: Nebeští z Vojkovic, in Nymburský deník, 25. června 2005 (seriál Šlechtické rody Nymburska a okolí, díl 20).

29) FRANK-DÖFERING, Peter: Adels-Lexikon des Österreichischen Kaisertums 1804–1918, Wien 1989, s. 430.